

MARKO POLO I ISTOČNI JADRAN

(*Marko Polo i istočni Jadran u 13. stoljeću: zbornik radova znansivenog skupa, Korčula, 4.-7. listopada 1995.* /glavni urednik Ivo Padovan/, Zagreb: HAZU, 1996., 136 str.)

U organizaciji HAZU održan je 4. - 7. X. 1995. u Korčuli znanstveni skup pod imenom "Marko Polo i istočni Jadran u 13. stoljeću". Osnovna zadaća skupa, kako je istaknuo u uvodnoj riječi (9-11) akad. Ivo Padovan, "nije dokazati da se Marko Polo rodio u Korčuli nego analizirati ono što se zbivalo na istočnoj obali Jadrana u doba Marka Pola u 13. stoljeću, gdje su živjeli Hrvati, ali pretežno pod dominacijom Mletaka" (10). Radovi objavljeni u Zborniku pisani su iz pera niza hrvatskih i inozemnih proučavatelja raznorodnih društvenih znanosti te svojom koncepcijom i sadržajem pružaju dio odgovora na uvijek izazovna i nikada dorečena pitanja podrijetla i životopisa Marka Pola, ali i konkretnih političkih, kulturnih i vjerskih prilika u dalmatinskim komunama tijekom 13. st. Zajedništvo, prožimanje i upućenost, kao i sličnosti i još više različitosti između povijesnoga razvoja dalmatinskih gradskih središta i Mletaka razmatra Tomislav Raukar u studiji "Istočni Jadran u XIII. stoljeću" (13-28). Autor raščlanjuje temeljne preduvjete državne, vojnopolitomske i gospodarske premoći Mletaka - vodećega onodobnog europskoga uporišta između Istoka i Zapada - nasuprot relativno ograničenoj (Balkan - Jadran - Sredozemlje) posredničkoj ulozi istočnojadranskih gradova. Iako naglašava kako istarske i dalmatinske komune nisu ni izdaleka dostigle moć Prejanske Republike, potvrđuje da su one "razvojem društva i stvaralaštvom suvremena temeljnim gibanjima europsko-mediteranskog prostora" te su po svojim društvenim sastavnicama dio "stvaralačke topografije europskog Zapada" (27).

"Marko Polo u Kini (Prilog biografiji)" naslov je opširne studije Ive Dragičevića (29-49) u kojoj se potanko izlažu činjenice o Marku Polu kao prvome Europljaninu koji je opisao Kinu i druge azijske zemlje, prvi europskoj javnosti donio podatke o Tibetu i Japanu te se stoga može smatrati "začetnikom doba velikih geografskih otkrića" (30). Podrobno se opisuje tijek i vremenski okvir Polova putovanja Azijom, razjašnjavaju društveno-političke i kulturne prilike u onovremenoj Kini (doba mongolske vladavine Kublaj-kan) te izriče važnost Polovih opisa i dojmova iz knjige "Milijun".

Sljedeća se dva rada bave prilikama u hrvatskim obalnim gradovima u 13. st. U prvom prilogu Milko Brković ("Zadar u 13. stoljeću", 51-61) ukazuje na temeljna politička zbivanja (križarsko osvajanje i razaranje Zadra 1202.; protumletačke bune; mletačka uprava; Bribirski knezovi), ali i na osnovne sastavnice gospodarskoga i crkvenog (suprotstavljanje benediktinaca samostana sv. Krševana crkvenoj vlasti nadbiskupa Ivana) razvoja srednjovjekovnoga Zadra. "Korčula i Dubrovnik u 13. stoljeću" naslov je kraćeg rada Ivice Prlendera (63-68). Razdoblje 13. st. u navedenim gradovima autor promatra kroz dva temeljna događaja: onemogućavanje Nemanjića da uspostave vlast na srednjodalmatinskim otocima i pokušaj Dubrovnika da pod svoj politički nadzor podvrgne Korčulu. Za Korčulu je 13. st. vrijeme procvata, obilježenog donošenjem prvog dalmatinskoga komunalnog statuta, faktičnom uspostavom

biskupije te - u političkom životu - uspješnim otporom dubrovačkim prezidantima.

Hrvatski putnik, izvjestitelj i otkrivač brojne zaboravljene hrvatske pisane baštine Gerhard Ledić u radu "Zaboravljene stranice o Marko Polu, Polusu, Paulusu u hrvatskoj bibliografiji" (69-82) iznosi sažet, ali sadržajno zapažen osvrt na neka starija djela hrvatskih pisaca (Frano Petrić, Julije Bajamonti, kajkavski pisci), koja osvjetljuju pojavu Marka Pola, "iznose nove pojedinosti, rješavaju neke enigme i upućuju na nova traganja" (82).

"Marko Polo - utemeljitelj suvremenog novinarstva" iz pera Marka Sapunara (83-87) pokušaj je - na osnovi raščlambe djela "Milijun" - predstavljanja Pola kao preteče suvremenih metoda u novinarstvu (unošenje u djelo načela atraktivnosti i intrigantnosti te selekcija raritetnih podataka).

Jedno od najintrigantnijih pitanja u svezi životopisa Marka Pola jest njegovo matično podrijetlo. U zanimljivoj i istraživačkim interesima višeslojnoj studiji "Podrijetlo obitelji Polo i njezine veze s Korčulom" Vladimir Depolo (89-96) na osnovi vrela iz dalmatinskih arhiva (Zadar, Dubrovnik, Korčula) i dosadašnjih istraživačkih spoznaja utvrđuje kontinuitet spomena obitelji Polo (Paulovich, Pavlovich, De Polo, Di Polo, Depolo) u Korčuli od 13. do danas. Smatrajući hrvatska prekojadranska iseljavanja neizostavnom sastavnicom prilikom utvrđivanja podrijetla obitelji Polo, autor važno mjesto pridaje hrvatskim migracijama (poglavito sa hrvatskoga juga) u Mletke tijekom prošlosti. U zaključnom osvrtu na navedenu problematiku autor naglašava da se - prema dosadašnjim znanstvenim učincima - ne može sa sigurnošću potvrditi niti korčulansko niti mletačko podrijetlo obitelji Polo i samoga Marka Pola.

Anton Simonetti u radu "Marko Polo i otkriće Amerike" (97-107) ukazuje na važnost Polovih otkrića i putopisnih zapisa za europske predodžbe o azijskome svijetu te njihov utjecaj na Columbovu ekspediciju i otkriće Novoga Svijeta.

Posljednji prilog domaćih autora rad je Aljoše Milata ("Pomorska bitka između mletačke i genoveške flote kod Korčule 7. rujna 1298. godine", 109-113). Opisuju se tijek bitke i pobjeda genoveške mornarice predvođene Lambom Doriom; zarobljavanje mletačkoga admirala Andrea Dandola te daje osvrt na sužanjstvo Marka Pola i početak (u genoveskoj tamnici) zapisivanja njegovih sjećanja na azijske doživljaje iz pera Pisanca Rustichellia.

Suvremen pristup ličnosti i djelu Marka Pola kao motiv i nadahnuće europskoj mladeži udruženoj u Europa-Youth Initiative (osnovanoj 1993. god.) predstavlja James A. Gilman ("Marko Polo i Europa-Youth inicijativa"; dvojezično: hrvatski i engleski tekst, 115-133). Riječ je o nastojanju europske mladeži na promicanju "kulturnih vrijednosti i građanske odgovornosti izvan svih nacionalnih granica", a sa nadahnućima iz života i postignuća Marka Pola. Zamisao je ove udruge da se u Korčuli osnuje međunarodni "Marko Polo Centar" te postane europska kulturna zaklada namijenjena unaprijeđenju kulturne razmjene i suradnje između Istoka i Zapada. Zbornik završava izborom iz literature o Marku Polu.

Ličnost i djela Marka Pola nepresušan su poticaj istraživačkim zamislama i pothvatima raznorodnih znanstvenih disciplina. Predstavljeni Zbornik radova suvremen je, stručan i pretežito objektivian pristup povijesnom vremenu (13. st.) koje je u velikoj mjeri obogatio Polov iskorak i viđenje nepoznatog svijeta Mongolskoga carstva. Moguće dalmatinsko podrijetlo obitelji Polo za hrvatske

su istraživače, ali i širu kulturnu javnost, dodatni motiv pristupanju proučavanja svih vidova njegova života i djela. Iako će privlačnost razrješenja zagonetke Polova podrijetla zasigurno trajno motivirati sadašnje i buduće generacije znanstvenika i zaljubljenika u "bajkovit svijet" toga svjetskoga putnika, za Marko Polo može biti i - kako slikovito izriče James A. Gilman - jedan od "zlatnih ključića" povezivanja i uključivanja u suvremene tijekove europske kulturne integracije.

Lovorka ČORALIĆ

CAMERA APOSTOLICA

(*Camera apostolica, sv. I: Obligationes et solutiones, Camerale primo /1299-1560/; Monumenta Vaticana Croatica 1, Croatica christiana - fontes 12 /priredili: Josip Barbarić, Josip Kolanović, Andrija Lukinović i Jasna Marković/; HAZU, Hrvatski državni arhiv, Kršćanska sadašnjost, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima; Zagreb - Rim, 1996, 705 str.)*

Važnost uporabe građe iz stranih arhivskih ustanova neprijeporan je i nužan preduvjet za svako ozbiljnije istraživanje hrvatske prošlosti. Višestoljetna uključenost hrvatskih prostora u državne zajednice s drugim narodima uvjetovala je postojanje brojne i raznovrsne građe za hrvatsku povjesnicu koja je pohranjena izvan domovine, ponajprije u državnim arhivima u Italiji (Venecija, Rim, Trst), Austriji (Beč, Graz), Mađarskoj (Budimpešta) i Turskoj (Carigrad). U sklopu navedenih istaknuto mjesto pripada Vatikanskome arhivu, čija su vrela temelj proučavanja svekolikih vidova povezanosti i prožimanja hrvatskoga naroda sa Svetom Stolicom, ali i općih - poglavito crkvenih i političkih - prilika na hrvatskim prostorima tijekom minulih stoljeća. Građa iz Tajnoga Vatikanskog arhiva vezana za hrvatsku prošlost već je do sada bila objavljivana u sklopu raznih nizova arhivske građe (primjerice u *Diplomatičkome zborniku kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*). Iscrpnu bibliografiju o objavljenoj arhivskoj građi za hrvatsku povijest iz Tajnoga Vatikanskog arhiva priredio je msgr. J. Burić u rukopisnim bilješkama za Vodič istoga Arhiva. U novije vrijeme na zajedničkom projektu prikupljanja, obrade i objavljivanja građe iz hrvatske povijesti pohranjene u Tajnome Vatikanskom arhivu okupile su se istaknute hrvatske ustanove: HAZU, Hrvatski državni arhiv, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu te izdavačka kuća "Kršćanska sadašnjost". Učinak suradnje jest pokretanje niza naslovljenog *Monumenta Vaticana Croatica* u sklopu kojega je kao prva knjiga objavljena građa iz fonda Apostolske komore (1299.-1560.). Gradivo su prepisali iz izvornika vlač. Andrija Lukinović i dr. Josip Kolanović, a kolacioniranje te izradba kazala rad je dr. Josipa Barbarića i mr. Jasne Marković. Uvodnu studiju te redakciju cijeloga teksta obavio je dr. Josip Barbarić.

Uvodna studija (9-53) pojašnjava povijesni razvoj, ustroj i zadaće Apostolske komore - najstarijega ureda Papinske kurije, Apostolska komora je